

GENT

EEN SLEUTEL OP DE DEUR

Thuis is aankomen en weer weggaan. Of is het omgekeerd? Door toeval is Gent mijn thuishaven: de stad als sleutel op de deur. Twaalf bedenkingen.

1. Reizen is omwegen maken. Het is vertrekken en terugkeren, in een lus van gaan en komen een stuk wereld verkennen. Thuis is dan het rustpunt, de vanzelfsprekendste plek op aarde, de oase van nieuwe onrust om weer op pad te gaan. Zo is Gent allereerst het *Sint Pietersstation*, vertrekpunt en aankomst van de zoveelste reis. Een locomotief in groen en geel, rode of grijze wagons, baksteen en neogotische kantelen, de oudvertrouwde toren met een van de weinige klokken die het openbaar stadsleven van tijd voorzien. Het station: dat zijn de pendelaars die 's morgens en 's avonds hun stad vergeten. Het station: dat zijn toeristen die op weg naar Brugge zelden uitstappen in Gent. Het station: dat is perron 9, waar de treinen richting Brussel stoppen, of perron 8 voor een enkele rit naar Zaventem Nationale Luchthaven. Een krant onder de arm, een kop koffie, bekende gezichten, het begin van een verliefdheid. En na een afwezigheid van dagen of weken

is daar opnieuw de herkenning: bij thuiskomst pronkt rechts de fiere stad met haar torens, aan de andere kant ligt *Sint-Pieters-Buiten*, de wijk waar ik woon, met achtergevels die zoals overal in de wereld lelijk zijn, met cafés en huizen waar je kan binnenkijken. Het station heeft iets van dat vreselijke woord *Heimat*: het is thuis, al wil ik me graag overal thuis voelen. Ben ik Gentenaar, *stropdrager*? Niet door geboorte: ik ben immigrant zoals het gros van de mensheid. Er is het dialect dat ik ook na dertig jaar niet kan spreken, het dialect dat in volksbuurten als *Muide* en *Brugse Poort* nog altijd doorleefd klinkt. Door de jaren dat ik er woon, en er allicht zal sterven, is de stad een stuk identiteit, maar ik kom altijd van elders, heb niet het genetisch materiaal van dat ironisch en spottend volkje, trots en grootsprakerig, koppig en zelfbewust. Gent is deel van mijn ziel, maar daarin wonen ook andere mensen, gewoonten en steden. Dat is geen verscheurdheid, het is rijkdom.

2. De *Gelukstraat* hangt aan een muur: een gedicht van *Stefan Hertmans* siert de wand van *Kunstencentrum Vooruit*. Verzen voor voorbijgangers, over een oud schooltje en het "*paradijselijk vergeten op gewone dagen*". Is thuis de herinnering aan de kindertijd? Hertmans schrijft een boek over steden, maar zwijgt over de "*middelgrote Vlaamse provinciestad*" waar hij geboren is.

Thuiszijn is niet langer opkijken naar de dingen waar je dagelijks achteloos aan voorbijloopt, het is "*de plek waar de dingen onzichtbaar worden, waar we ophouden onze zintuigen te gebruiken om de wereld te verkennen*". Stadsidentiteit is een blinde vlek: het is wat we niet zien omdat het vanzelfsprekend is. Zo is de thuisstad voor de reiziger wat het onbewuste is voor de psychoanalyse. Dat zou een motto kunnen zijn voor thuisreizigers die de wereld in hun kamer ontdekken, van *Xavier de Maistre* tot *Immanuel Kant*. Misschien is dat idyllisch, maar zoals ik *Maxim du Camps* boutade koester -"*j'ai peur de m'arrêter, c'est l'instinct de ma vie*", zo heb ik in mijn stad het verwaarlozen van de zintuigen opgegeven. Want zoals je thuis naar andere einders verlangt, zo kom je op reis dikwijls genoeg je thuis tegen. *Cees Nooteboom* denkt in een Spaans dorp aan Mali en dat is een gelukkige ervaring die ik met hem kan delen: in Venetië heb ik Gent gezien, op onbewaakte ogenblikken herken ik thuis brokstukken van de verre wereld, en bovenal, in de kinderen van de aarde zoek ik m'n opgroeiende dochter die ik op reis altijd mis. Gent is de wisselwerking tussen hier en elders.

3. De weg vinden, is hier nooit makkelijk geweest. Gent blijft een doolhof, de stad met het ondoorgrondelijkste stratenplan en de vervelendste middenstand, die een leefbaar centrum opoffert

aan commerciële belangen. Ze heeft geen logisch middelpunt, hoofdassen ontbreken, het is een kluwen van straten en pleinen, van heerlijk eenrichtingsverkeer en lussen die auto's niet vaak genoeg terug naar de periferie leiden. In die middeleeuwse chaos heeft het kleine Gent een stratennet dat ingewikkelder is dan dat van Kaïro, Shanghai of Rio de Janeiro.

4. De Gentse skyline is bescheidener: middeleeuwse kerktorens en een *belfort* wisselen af met de koepels van een rumoerige arbeidersbeweging. De torens veranderen hun perspectief, zoals in de roman van *Proust*, maar bonkig rijst tussen die erfenis telkens weer moderniteit omhoog: de strenge geometrie van de *Boekentoren*, 64 meter beton, glas en staal waarmee *Henry Van de Velde* de stad "*een machtige boekenkast*" heeft nagelaten. Het is het stilste adres in de universitaire wereld, zowel in de bibliotheek als op de belvédère met zicht op de *Blandijnberg*, de barokke *St. Pieterskerk* en de stad waar studenten een diploma halen, soms blijven hangen, een nieuw leven beginnen en een sociaal weefsel uitbouwen, een vangnet voor de eenzaamheid die iedere reisjournalist moet worden. Gent, dat is het *kot* en de verloren huizen waar ik gewoond heb of een gulle liefde me toevallig onderdak verschaft, waar ik door de vensters de stad zag zoals ik ze nooit eerder had gezien: een doodlopend steegje,

torens, water en bruggen, een pleintje met groen, kille appartementen in een sociale woonwijk of de tuin van een herenhuis. Thuis in Gent: dat was een beluikhuisje op de *Visserij*, ingesloten tussen twee armen van de *Schelde*, met een feest de eerste mei of een gezellige koffie met fabrieksmensen en bejaarden van het steegje. Nu is mijn Gent vooral de adressen van vrienden, gewone straten waar ik tussen twee reizen vrede en geborgenheid vind: *Rozebroekstraat*, *Coupure*, *Kasteelstraat*, *Oude Brusselse Weg*, *Brandstraat*, *Sint Annastraat*, *Lange Boomgaardstraat* en de woning van een vriend die zo vaak verhuist dat ik geen adres kan geven.

5. Wat is het hart van de stad? Ik weet het niet: het *Zuid*, het *Sint Pietersplein* of de *Vrijdagmarkt*, de *Korenmarkt* en het historisch centrum, de *Kouter*? Er is geen centraal punt in dit stokoude labirint. Wat ik wel weet: Gents beroemdste plek, de *Sint Michielsbrug* over de *Leie* aan *Gras-* en *Korenlei*, is zo'n plaats waar je achteloos voorbijloopt tot het verwonderde oog plots zeg: stop nu eens, waarom ben ik nooit Spanjaard en kijk naar wat zich rondom mij omhoogtrekt? Eigenlijk geloof je het niet, de schok als je stilstaat bij die rijkdom. Romaanse kunst, gotiek, renaissance, barok en neo, een brok geschiedenis samengevat in een panorama van 360 graden: het graafschap Vlaanderen,

stadsrechten sinds de 12de eeuw, een opstandige stede met Jacob Van Artevelde en de Honderdjarige Oorlog, de lakennijverheid, de gilden die Karel V trotseren. Drie oude parochiekerken met voor me *St. Niklaas*, de kerk van de kooplieden die nog altijd in restauratie is maar rijk gevuld is met kunstschaten, en de *St. Baafs-kathedraal* met haar strenge westertoren en het retabel van het *Lam Gods*. Daartussen de *Lakenhalle* en het *Belfort*, zowel

een wachttoren als het waarmerk van stedelijke autonomie, met een koperen draak die de stad beschermt en de windrichting aangeeft. Een decor van rederijkershuizen en patriciërswohnungen, de Korenmarkt waar gewassen werden verhandeld en het oude *Postgebouw*, neo met gotiek en renaissance uit het begin van de 20ste eeuw maar al met een charme die Japanners tot fotograferen verleidt. Rechts staat het dominicanerklooster *Het Pand*, links ligt langs de Leie de oude *portus*, de handelshaven *Tusschen Brughen* waar graan en wol gelost werden. Trapgevels van gildenhuisen, koren- en graanmeters, een renaissance tolhuis, stapelhuizen en een romaanse spijker, daarachter het arduinen *Gravensteen* dat *Filips van den Elzas* in de twaalfde eeuw liet optrekken en waar in een verpauperde negentiende eeuw katoenspinnerijen waren ondergebracht. Wonderlijk, al is veel met de wereldtentoonstelling van 1913 opgepoetst: dit is een van Europa's meest markante middeleeuwse sites. Nu verwonder ik me over zoveel

onverschilligheid, net zoals het geduurd heeft tot haar vijftiende voor ik m'n dochter Sara naar het Lam Gods van de gebroeders *Van Eyck* heb meegenomen. Ik draai me om en stap binnen in de *St. Michielskerk*, massief en gedrongen, met een stompe toren, onvoltooide laatgotiek, maar binnen is alles stil en homogeen, met veel schilderijen waaronder een Christus aan het kruis van *Antoon Van Dyck*. Er is niemand.

6. Een paradox of niet, het maakt niet uit: Gent is een kleine stad waar veel gebeurt. Je kan er op minder dan een uur doorheen wandelen, maar je kan ook overal blijven plakken. *La movida*, zeggen ze van Madrid, maar het geldt evenzeer voor Gent. Voortdurend verandert vanalles, in het straatbeeld en de winkels, in het cultuurleven dat moedig is opgestart door Kunstencentrum Vooruit, met initiatieven in theater en kunsten, met het *Filmfestival* en het komende *Muziekforum* van *Gerard Mortier*. Ik heb een boontje voor het *S.M.A.K.*, het Stedelijk Museum voor Actuele Kunst, al was het maar omdat *Jan Hoets* lijdensweg zolang heeft geduurd, omdat de directeur geen pasklare definitie van kunst heeft en wil dat we zelf ons oog kritisch aanscherpen. Een charlatan naar mijn hart, die tussen *Van Eyck* en *Broodthaers*, tussen *Beuys* en *Panamarenko* de deuren van museum en stad niet op een kier, zoals in het gedicht van *Hugo Claus*, maar

wagenwijd heeft opengezet. Gent staat op de culturele kaart, met tentoonstellingen en akties als *Chambres d'Amis*, nog altijd een van de beste titels voor een laat twintigste-eeuwse kunstproject.

7. Kleur in mijn stad: de plotse aanwezigheid, na het binnensijpelen van de Italiaanse en Spaanse, Turkse en Marokkaanse gemeenschap die in meerdere buurten van de stad een thuis hebben gevonden, van zwart in de straten. Niet het verfoeilijke zwart van racistisch uschoot, maar het vrolijke zwart

van een vooral Ghanese commune. Een stukje wereld komt naar Gent. Voor het eerst wordt mijn stad echt multi-coloriet en doet ze een poging haar provincialisme te laten opgaan in de gastvrijheid van een ware grootstad.

8. Sinds enkele jaren is Gent het ontbreken van openbare klokken: de oude post, het belfort, ze staan stil of zijn verdwenen. Als reiziger heb ik geleerd tijd intuïtief aan te voelen. Toch mis ik de oogopslag om de gevoelde tijd met de reële te laten samenvallen. In die gemoedelijke nonchalance is Gent mijn stad om inkopen te doen, voor het leven van alledag of voor de volgende reis. Een potje mosterd van *Tierenteyn* op de *Groentenmarkt*, mijn pakje *São Paulo* uit de koffiebranderij in de *Koestraat*, lamsvlees in de *Donkersteeg* of bij de Marokkaan in de *Sleepstraat*, kledij bij *Stiletto*, stapschoenen bij *Avventura* of een vogelgids in *Boekhandel Marnix*. Voor tarbot slenter ik over de *Vrijdagmarkt*, met het beeld van *Jacob van Artevelde* en het stoere gebouw van de *Bond Moyson*, waar in 1521 honderden protestantse boeken werden verbrand in aanwezigheid van een jonge prins, de latere keizer *Karel V*. In de schaduw van *St. Jacobs*, romaanse kunst in het hart van de stad, vind ik rommel en antiek en toevallige vrienden. Een cappuccino in de *Mokabon*, *Het Salon* of *De IJzer* waar ze kaarten, schaken en biljarten.

Taartjes bij *Wittevrongel*. Een filet pur met béarnaise in *Restaurant du Progres*. En slager *Carlo* is de enige met wie ik in Gent wel eens over het weer wil kletsen. Tenslotte is er de nacht, weldoend of verschrikkelijk: het café van *Studio Skoop* met filmfoto's van *Kurosawa*, de *Hotsy Totsy* of op de terugweg naar huis het *Glazen Straatje*, ooit een winkelgalerij en nu een doorsteek met koopwaar van vlees en bloed, waar ik me niet schaam een praatje te slaan met de hoeren van Gents meest gastvrije steeg.

9. Binnenwateren: gelukkig een stad die er heeft. Maar je moet er zorg voor dragen en dat heeft Gent decennia verwaarloosd. Te lang heeft het water stilgestaan, stonk het of werd het overwelfd. Het water, kanalen en bruggen met reflecties van licht of somberheid: verdwenen waar het niet moest. Gent is daarom een boekje dat ik koester: *Over water* van *Lieven Tavernier*, waarin alles staat dat voor modale burgers niet waar is, maar dat voor zielen die op onverklaarbaar weemoedige wijze aan de stad verknocht zijn een parel van tederheid, honger en dorst is. Te weinig adem, daar komt verandering in: water en bruggen zijn toe aan een renaissance, want Gent is rijk aan weerspiegelingen die alleen andere steden worden toegedicht. Een verlangen naar openheid stroomt door de stad. Rond het *Rabot*, een

middeleeuwse toren in een negentiende eeuwse industriële buurt, groeit een woonwijk samen met het *Prinsenhof*. Aan het water van de *Rode Torenkaai*, de *Nieuwbrug*- en de *Veerkaai*, het water waaraan Gent z'n geboorte te danken heeft, komt een jachthaven, de *Portus Ganda*. Al is dat project ingegeven door commerciële belangen, het is goed zo: eindelijk vloeien Schelde en Leie terug samen in het Keltische *Ganda*, met bootjes, groenvoorziening en de renovatie van het *Van Eyck-zwembad*, dat me aan de thermale baden van Boedapest herinnert. En op de *Brabantdam* start een hoopvol initiatief: aan *Braemgaten* is een grauwe muur verdwenen, een eerste begin om rivierwater langs *Laurentplein*, *Reep* en *Oude Beestenmarkt* te laten vloeien, het beeld van *Plantijn* een beetje te verschuiven en de straten van de auto's te verlossen, de bewoners het water vanuit hun vensters te laten zien of het *Geeraard de Duivelsteen* vanop een boot te zien zoals de eenden het zien. Als Schelde en *Ketelvaart* dan samenvloeien, heeft de stad er een uitzicht bij dat de meeste Gentenaars nooit eerder hebben gezien.

10. Soms zijn stille plekjes nodig: de strenge *Coupure* op een mistige dag, waar achter de gevels nieuwe liefdes bloeien, de *Bijloke* in het voorjaar als de kerselaars bloeien, de ruïne van de *St. Baafs abdij*, al is die verstikt in een monsterachtige

nieuwbouwwijk. Of een poes in het zielloos geherwaardeerde *Patershol*. Ik wandel wel eens naar *Campo Santo* in *Sint Amandsberg*, de begraafplaats waar tussen onbekende namen ook die van *Karel Van de Woestijne* en *Frans Masereel* in de steen gebeiteld staan. Ik loop door het begijnhof van *Onze-Lieve-Vrouw ter Hooie*, een dorp in de stad met fraaie gevels, conventen, een barokkerk en een stilte die niet bij een stad hoort. Of ik zoek tussen knotwilgen en sloten van de *Bourgoyen-Ossemeersen* naar overwinterende vogels, die bij de reiziger het verlangen naar elders laten ontwaken.

11. Als onderbetaald freelance journalist woon ik in het *Miljoenenkwartier*. Dat is geen snobisme, het is toeval en geschiedenis. Sinds de Wereldtentoonstelling van 1913 is de wijk achter het station een residentiële buurt met villa's en herenhuizen. Met een veelheid aan stijlen uit het *interbellum*, van traditionalistische huizen en Engelse cottages, van romantisch kubisme en expressionistische baksteen tot art déco en het modernisme van de Internationale Stijl is de beschermde wijk een bestemming voor architectuurtoeristen: groepjes met gids lopen langs de gevels, met *Open Monumentendag* mag je in sommige huizen binnenkijken en onlangs stopte voor het eerst een bus Japanners om de witte woonmachine van *Eysselinck* in de

Vaderlandstraat te fotograferen. Aan mijn vensters van woonkamer en bureau kijk ik uit over de huizen en het park, een landschap tussen urbaan en landelijk, met een beeld van het *Ros Beyaert* en de *Vier Heemskinderen*, met de drievuldigheid van *Sagesse, Force et Beauté* in het park waar m'n dochter heeft leren fietsen en waar ik in de herfst naar de vogeltrek kijk, van kraanvogels tot roestende ransuilen. Elke dag kijk ik door het raam: ik hoor de trein en de joelende kinderen die naar school gaan, de tram die door de aanpalende straat loopt, de mormonen die aanbellen, de rekeningen die in de bus vallen. Mijn venster van alledag, waarachter teksten geboren worden, de wasmachine kleren wast, een thuishaven van liefde en eenzaamheid, waar dromen groeien en de koffer klaar staat om opnieuw te vertrekken. Gent is de sleutel op de deur.

12. Gent is ook mijn pasje voor de *openbare bibliotheek* op het lelijkste plein van de stad, dat de Gentenaars terecht met de megalomanie van *Caeuquesu's* Boekarest hebben vergeleken. In het boekenhuis begint soms een nieuwe reis. Daarna loop ik met reisgidsen over de Vrijdagmarkt en zie hoe boven het *Toreken*, het vroegere gildenhuis van de huidevetters, een vliegtuig een witte streep door de blauwe lucht trekt. Het kriebelt. Ik kan niet leven zonder de gedachte aan vertrekken. Gent is een rustpunt,

maar ook een broeiest van nieuwe verlangens. Soms zijn de straten te eng, de uitzichten te vertrouwd. Dan is het tijd om weg te gaan. Reizen is opnieuw vertrekken. Reizen is een omweg van Gent naar Gent.

Verschenen in Grande, 21.03.2001.